

**PRAVNI FAKULTET
UNIVERZITETA U TRAVNIKU**

**PREDMET: PRIVREDNO PRAVNI SISTEM
I POLITIKA**

PROFESOR: DOC. DR. EDIN ARNAUT

II SEMESTAR, 2015/2016.

PRIVREDNI SISTEM I EKONOMSKA POLITIKA BIH

PRIVREDNI SISTEM I EKONOMSKA POLITIKA BIH

- **BiH je zamišljena kao decentralizirana asimetrična federacija sastavljena od dva entiteta, Federacije BiH (FBiH) i Republike Srpske (RS).**
- **Entiteti imaju veoma različitu administrativnu organizaciju.**
  - **RS zadržala oblik sličan socijalističkoj BiH sa dva nivoa vlasti,**
  - **u FBiH je uveden srednja županijska/kantonalna razina.**

- **Politički sistem u BiH je parlamentarna demokratija, s tripartitnim Predsjedništvom na najvišem nivou vlasti.**
- **Sva četiri nivoa vlasti (država, entiteti, županije i općine) djeluju u okviru demokratski izabраниh zakonodavnih organa (državni Predstavnički dom; Predstavnički dom Federacije, županijske skupštine, općinska vijeća; i skupštine u RS, entitetska i općinske).**
- **Osim predsjednika BiH i RS, svako od tih zakonodavnih organa bira, iz reda svojih članova, glavne izvršne zvaničnike.**

Administrativna složenost BiH

- **BiH nema klasičnog ustava**
- **Prema Aneks 4 BiH je zamišljena kao decentralizirana asimetrična federacija sastavljena od dva entiteta, FBiH i RS, te i kasnije formiranig Distrikta Brčko**
- F BiH ima sve karakteristike federalno uređene države i sastoji od 10 županija i 84 općine
- **RS je administrativno centralizirana, uz malo prenosa ovlasti na lokalne ovlasti i sastoji se od 63 općine**

Nadležnosti institucija BiH

- Prema Daytonskom sporazumu, centralna vlast ima vrlo usko definirana ovlaštenja. Ona uključuju nadležnosti nad monetarnom politikom, vanjskim poslovima, imigracijom i davanjem azila, te servisiranje duga (iako samo entiteti imaju pravo da se zadužuju).
- Preciznije, prema Ustav BiH, Član II. tačka 1. nadležnosti institucija BiH su:
  - 1) vanjska politika,
  - 2) vanjskotrgovinska politika,
  - 3) carinska politika,
  - 4) monetarna politika predviđena članom VII,
  - 5) finansiranje institucija i međunarodnih obaveza BiH,
  - 6) politika useljavanja, izbjeglica i azila, kao i donošenje propisa o tome
  - 7) provođenje međunarodnih i međuentitetskih krivičnihopravnih propisa,
  - 8) uključujući i odnose sa Interpolom,
  - 9) postavljanje i rad zajedničkih međunarodnih komunikacijskih uređaja
donošenje propisa o transportu među entitetima,
  - 10) kontrola zračnog prometa

Složenost ekonomskog sistema BiH

- Daytonski sporazum (1995): kompleksno normativno uređenje ekonomskog prostora i **odsustvo cjelovite makroekonomske politike**
- Ustav BiH normira **federalnu strukturu države**, a **ekonomski sistem u vidu ekonomskog federalizma**
- Nadležnost intstitucija BiH
  - **direktne nadležnosti (čl. VII-VIII Ustava)**
  - **dodatne nadležnosti (čl. III, tačka 5)**
- **Uloga ureda Visokog predstavnika (OHR)**

EKONOMSKE NADLEŽNOSTI DRŽAVE BiH

Izravne nadležnosti

- 1) Vanjskotrgovinska politika
- 2) Carine
- 3) Uspostavljanje i funkcioniranje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava, reguliranje međuentitetskog saobraćaja
- 3) Monetarna politika sa Centralnom bankom i jedinstvenom valutom
- 4) Finansiranje (budžet) i oporezivanje na nivou BiH

Neizravne nadležnosti

- 1) Zajedničke institucije iz Aneksa 5-8 Općeg okvirnog sporazuma
- 2) Ovlasti koje su potrebne za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta BiH
- 3) Preraspodjelu ovlasti u korist BiH o pitanjima sa kojima se slože entiteti (npr. u domenu korišćenja energ.resursa i zajedničkim ekonomskim projektima)
- 4) Aneks 9 – Sporazum o osnivanju javnih korporacija BiH za "organiz. i rad saobraćajnih kapaciteta, kao što su ceste, željezničke pruge i luke" + javne korporacije BiH u domenu upravljanja strujom, vodom, energentima, PTT i komunikacijskim uslugama

NEUSKLAĐENOST EKONOMSKE POLITIKA

- **Neusklađenost fiskalne politike** (uz to i destimulativne)
- **Politika formiranja stope inozemne razmjene** (zbog čega je isključena mogućnost korišćenja devalvacije valute da bi je prilagodila tečajnoj vrijednosti)
- **Neusklađenost politike privatizacije**
- **Neusklađenost politike formiranja cijena** (različite inflacije)
- **Neusklađenost politike ostvarivanja prihoda entiteta,**
- **Neusklađenost socijalne politike**

Paradoks državnog ustrojstva BiH u fragmentiziranju jedinstvenog administrativnog i ekonomskog prostora

- (1) stvara teškoće u izgradnji kapaciteta za održivi ekonomski sistem i zakonodavno i institucionalno harmoniziranje sa razvijenim zemljama, posebno EU, uključujući odsustvo vlastitih prihoda države;**
- (2) blokira implementaciju zakona na državnom nivou, iako su donešeni u skladu sa evropskim standardima;**
- (3) više «nivoa vlasti» komplicira i poskupljuje administrativno vođenje zemlje;**
- (4) čini neusaglašenu metodologija statističke obrade po entitetima proizvodeći nepouzdanе podatke o nezaposlenosti, GDP i drugim makroekonomskim podacima sa državnog nivoa.**
- (5) otežava upravne postupke javne uprave u pružanju javnih usluga društvu.**

MONETARNA POLITIKA BiH

Nastanak monetarne politike

- **BiH nije u stanju voditi monetarnu politiku u punom smislu sadržaja pojma monetarne politike.**
- Izašla iz rata, sa ogromnim materijalnim i ljudskim gubicima, s monetarnim kaosom i postratnim šarenilom prisutnih valuta u upotrebi, **politički nestabilna BiH nije se mogla nositi sa takvim monetarnim kaosom i prijetjećim inflatornim tendencijama**
- Ove problemi BiH je, uz pomoć međunarodne zajednice, rješila **prelaskom na sistem Valutnog odbora**, tj. vezanja nacionalne valute (**konvertibilne marke – KM putem fiksne stope razmjene za sidro valutu, prvo DM, a potom za EURO.**

FORMIRANJE CB BiH

- **Monetarnu politiku u BiH obavlja CB BiH** (što proizilazi iz odredbi Daytonskog sporazuma). CB BiH je jedina odgovorna za izdavanje novca i monetarnu politiku u cijeloj BiH.
- **CB BiH je osnovana 20.juna 1997. Zakonom o Centralnoj banci** koji je usvojila Parlamentarna skupština BiH. U okviru svojih ovlaštenja CB je potpuno nezavisna od FBiH, RS, te bilo koje javne agencije i organa
- **CB BiH funkcioniše po pravilima valutnog odbora.**
Određeno je da CB BiH u prvih šest godina svog postojanja (do 2003.) neće davati kredite kreiranjem novca, odnosno da će u tom pogledu funkcionisati kao komisija za valutu, tj. Valutni odbor (*Currency board*). Nakon 2003. ponovo je zadržana Centralna banka u ulozi VO (do 2015.)
- **KM je prvobitno (1998-2002) bila vezana za njemačku marku** prema kojoj je uspostavljen devizni tečaj $1 \text{ DM} = 1 \text{ KM}$ (1 KM sadrži 100 feninga), a od 2002. za euro ($1 \text{ euro} = 1,95583 \text{ KM}$)

Monetarna politika na principu ortodoksnog Valutnog odbora

- Pokrivenost monetarne pasive CB BiH neto deviznim rezervama u **100 %-tnom iznosu**
- Neograničena konvertibilnost KM u EUR (**1 KM = 0,51 EUR**)
- Novčanu masu čini:
  - **neto strana aktiva**
  - **kredit**
  - **bruto devizne rezerve i**
  - **kupovina i prodaja KM**
- Kreiranje monetarne mase može nastupiti:
  - a) suficitom u platnom bilansu,**
  - b) dotokom inozemnih doznaka,**
  - c) zaduživanjem**

Osnovni ciljevi i zadaci CB BiH

- **Definira i kontrolira sprovođenje monetarne politike BiH,**
- **Izdaje i stavlja u opticaj i povlači iz opticaja novčanice i kovanice, kao i kupovinu i prodaju domaće valute – KM za EUR po fiksnom iznosu: 1 EUR = 1,955830 KM (do 31.12.2001 godine 1 DEM = 1 KM),**
- **Održava stabilnost domaće valute,** tako da monetarna baza ne bude veća od ekvivalentnog iznosa (u KM) rezervi u stranoj konvertibilnoj valuti (euro) i da upravlja deviznim rezervama na siguran i profitabilan način
- **Garantira konvertibilnost domaće valute** putem slobodne kupovine i prodaje domaće valute bankama po stalnom – fiksnom tečaju za euro
- **Da potpomogne ili uspostavi i održava odgovarajuće platne i obračunske sisteme i vrši poravnanje platnih transakcija u domaćoj valuti između banaka**
- **Da kontrolira djelatnost agencija za bankarstvo, nadležnih za izdavanje licenci za rad i superviziju banaka,**
- **Da prima depozite institucija BiH i depozite etiteta** i drugih javnih institucija, ukoliko one to odluče, te vodi rezervne račune banaka (10 % od visine depozita).

Monetarna politika kao najvažnija funkcija CBBiH

- **Centralna banka BiH** provodi monetarnu politiku primjenjujući striktno aranžman **Valutnog odbora Centralne banke u sidro valutu.**
- Tri osnovne karakteristike Valutnog odbora su:
  - (1) fiksni kurs određen zakonom (1 EUR = 1,955830 KM)
  - (2) puna pokrivenost stranom valutom za svaku KM pasivu CB
  - (3) puna konvertibilnost KM pasive

Nezavisnost i kredibilitet CB BiH

- A) CB zadovoljava kriterijume visokog stepena institucionalne, personalne i finansijske nezavisnosti**
- (1) otklon od političkih uticaja ili mogućnosti vlade da vrši intervencije u upravljanju monetarnom politikom
  - (2) nezavisnost u načinu donošenja odluka o MP,
  - (3) procedurama imenovanja upravljačkih tijela CB
  - (4) finansijska nezavisnost (raspodjela profita 60 %:40 %)
- B) Izgrađen kredibilitet CBBiH i visok nivo povjerenja u domaću valutu**
- (1) uvođenje KM kao zakonskog sredstva plaćanja
  - (2) postizanje i očuvanje stabilne domaće valute – “averzija prema inflaciji”

Razlozi funkcioniranja CB BiH na principima Valutnog odbora

- **Tranzicija:** ostvarivanje makroekonomske stabilnosti (stabilan domaći novac)
- **Ratna razaranja i postratne traume** – uspostavljanje povjerenja i stabilnosti bh društva
- **“Diskreciona monetarna politika”** u uvjetima ekonomski i socijalno razorene zemlje vodila bi teškoćama (mogući pritisci na nepokrivene emisije novca)
- **Integracija monetarnog sistema i jedinstvenog ekonomskog sistema**
- **VO se smatra prelaznim rješenjem do ulaska u EU** (valutnu uniju, tj. euro zonu)

Prednosti Valutnog odbora

- (1) **Stvaranje uvjeta za održavanje makroekonomske stabilnosti**
- (2) **Osiguranje konvertibilnosti domaće valute uz fiksni devizni tečaj** (konvertibilna valuta i fiksni devizni tečaj eliminiraju važne ekonomske rizike: rizik devalvacije i rizik nekonvertibilnosti)
- (3) **Ugradnja automatskog mehanizma prilagođavanja platnog bilnsa** (VO emituje domaću valutu samo u mjeri u kojoj u njega pristiže ekvivalentna količina deviza, odn. strane valute po stalno fiksnom tečaju)
- (4) **Spriječavanje ili ograničavanje monetizacije fiskalnog deficita** (VO ne dozvoljava vladi da štampa novac i time finansira fiskalni deficit)
- (5) **Pojačava kredibilitet ekonomske politike**

Nedostaci Valutnog odbora

- **VO veže ruke državi u pogledu diskrecione monetarne i fiskalne politike**
- **Visoka nezaposlenost**
- **Ne može se provoditi devalvacija** (kod promjenljivih deviznih tečajeva devalvacijom se može domaća proizvodnja u inostranstvu učiniti jeftinom i konkurentijom)
- **VO ne može igrati ulogu krajnjeg kreditora** (ako komercijalna banka postane nelikvidna i nesolventna, VO joj ne može pomoći da izbjegne likvidaciju)

Obavezne rezerve politike CBBiH kao instrument monetarne politike

- **Obavezne rezerve** – jedini instrument monetarne regulacije na raspolaganju CBBiH.
- **Kontrola kreditnog potencijala** – obavezne rezerve kao stopa izdvajanja banaka iz depozitnog potencijala
- **Stopa obaveznih rezervi promjenljiva:**
  - a) 15 % (od 2005)
  - b) 18 % (od poč. 2008 za usporavanje kreditne ekspanzija)
  - c) 14 % (od oktobra 2008 za povećavanje likvidnosti banaka)
- Obavezne rezerve se obračunavaju kao **prosječne dnevne rezerve u desetodnevnom periodu**

FISKALNA POLITIKA

- Temeljna karakteristika **fiskalnog sistema u BiH** je **pluralizam u oblasti fiskalne politike** koji samostalno vode: **entiteti, Distrikt Brčko, kantoni i općine.**
- **Fiskalni sistem se provodi na razinama:**
  - **Države BiH**
  - **Entiteta: FBiH i RS**
  - **Distrikta Brčko**
  - **Županija u okviru FBiH**
  - **Općina u FBiH i RS**

OSNOVNE KARAKTERISTIKE JAVNIH PRIHODA U BiH

- 1) Prikupljanje javnih prihoda regulirano je entitetskim zakonima. Sve poreze, osim carina, PDV, akciza i trošarina, reguliraju entiteti ili podentiteti**
- 2) Složenost sistema pripadnosti prihoda u BiH
- 3) Javni prihodi i rashodi entiteta i Distrikta Brčko više odgovaraju karakteristikama suverenih država nego država s fiskalnim federalizmom**

POREZI NA RAZLIČITIM RAZINAMA

- na razini države i entiteta -

- **Na razini države BiH**
  - a) carine**
  - b) akcize**
  - c) PDV**
- **Na entitetskim razinama**
  - a) porez na dobit**
  - b) porez na dohodak**
  - c) doprinosi naplaću za zdravstveno osiguranje**
  - d) doprinosi za mirovinsko osiguranje**

POREZI NA RAZLIČITIM RAZINAMA

- na razini županija i općina -

- **Na županijskim/kantonalnim razinama**
  - a) **porez nadohodak**
  - b) **porez na dobit fizičkih lica**
  - c) **porez na naslijeđe i poklon**
  - d) **porez na promet nepokretnosti i prava**
  - e) **porez na imovinu**
  - f) **županijske administrativne takse**

- **Na općinskim razinama**
  - a) **takse za firme**
  - b) **općinske administrativne takse**

**PRAVNI FAKULTET
UNIVERZITETA U TRAVNIKU**

**PREDMET: PRIVREDNO PRAVNI SISTEM
I POLITIKA**

DIO 2- PREDAVANJE- V

PROFESOR: DOC. DR. EDIN ARNAUT

PRIVREDNO PRAVNI SISTEM I POLITIKA

TIPOVI (VRSTE) EKONOMSKIH POLITIKA I NJIHOVA KOMBINACIJA

PROFESOR: DOC. DR. EDIN ARNAUT

PRIMJENA I TIPOVI EKONOMSKIH POLITIKA

1. PROGRAM EKONOMSKE POLITIKE

- Odabir ekonomske politike u zemlji vrši vlada formiranjem funkcionalnog jedinstva ciljeva, nosioca i instrumenata ekonomske politike.
- **Koncept ili *program* ekonomske politike određuje karakter i pravac akcije koju preduzimaju njeni nosioci.**
- U programu ekonomske politike vlade određuju se:
  - *ciljevi prema njihovom prioritetu,*
  - *zatim nosioci koji će te ciljeve ostvariti i*
  - *na kraju instrumenti kojima će se ostvariti postavljeni ciljevi.*

- Svaki program polazi od ***analize postojećeg ekonomskog stanja, čije se promjene poduzimaju u pravcu stabilizacije ekonomskih tokova (npr. smirivanje inflacije ili smanjivanje nezaposlenosti) ili poticanje ekonomskog razvoja.***
- Program ekonomske politike treba biti realan, zasnovan na objektivnoj procjeni ekonomskog stanja, s formuliranim realno ostvarivim ciljevima i izborom odgovarajućih instrumenata za ostvarivanje tih ciljeva.
- **Koncipiranje programa ekonomske politike** određeno je ***općim i posebnim okvirima***, što se često označava i kao **opći i posebni koncept** ekonomske politike.

U općem okviru (opći koncept ekonomske politike), ekonomska politika je određena *karakterom ekonomskog sistema pojedine zemlje.*

Npr. bivše socijalističke zemlje su svoje ekonomske politike zasnivale na *instrumentima plana kojima se utiče na nivo društvene proizvodnje (ponude), dok tržišne privrede na instrumentima koji utiču na nivo lične i investicione potrošnje (tražnje)* ili kombinaciji instrumenata kojima se utiče na tržišnu ponudu i tražnju.

Posebni koncept (program) ekonomske politike polazi od osnovnih *odlika općeg koncepta i predstavlja njegovu razradu i konkretizaciju.*

Ovi programi se, uglavnom, vode kao kratkoročni sa ciljem obezbjeđenja **makroekonomske ravnoteže** i zasnovani su na određenom programu vlade.

Na ovom nivou program se formira u dvije moguće situacije.

- U prvom slučaju je to program **nove vlade**, formirane nakon političkih izbora, čiji su elementi najavljeni u predizbornoj kampanji političke stranke koja je pobijedila. **To je uobičajeni postupak nove vlade od kojeg zavisi njen budući kredibilitet u javnosti.**
- U drugom slučaju, vlada formira **posebni program ekonomske politike kao odgovor na ekonomske poremećaje u zemlji koji ugrožavaju njenu stabilnost i razvojne tokove.**

U praksi su to najčešće **periodi visoke inflacije**, ali ispoljavanja drugim problema kao je **visoka nezaposlenost, veliki platni ili trgovinski deficiti i sl.**

Kao najveći problem savremenih privreda označena je inflacija, zbog koje vlade donose program mjera poznat pod imenom **antiinflacioni program.**

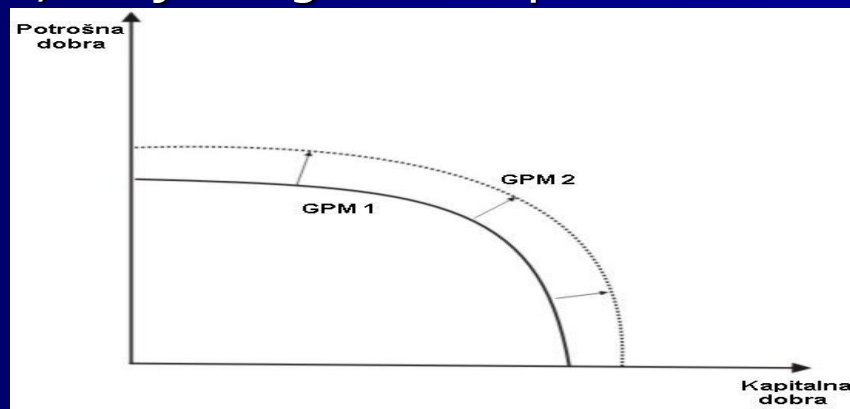
Primjer uspješnog antiinflacionog programa primjenio je **Izrael 1985. godine, koji danas služi mnogim zemljama sa sličnim problemima kao formula koju treba slijediti.**

Na programskoj osnovi je i prva podjela ekonomske politike na **sistemsku i tekuću (procesnu) ekonomsku) politiku.**

STRUKTURNI ASPEKTI EKONOMSKE POLITIKE

1. Povezanost tekuće ekonomske politike i politike razvoja

- Cilj svake države je ostvariti što veću razinu ekonomskog blagostanja (potrošnje), zbog čega povećava GDP. Godišnje povećavanje u odnosu na baznu godinu pokazuje **stopu ekonomskog rasta**.
- U dugom roku (10-20 godina), **ekonomski rast govori o napredovanju nacionalne ekonomije, odnosno „ekonomski rast, dugoročno, najznačajniji je faktor ekonomskog uspjeha nacije.“** Drugačije rečeno, ekonomski rast se ostvaruje kada se **granice proizvodnih mogućnosti pomiću naviše kao izraz povećavanja kapaciteta za proizvodnju u nekoj nacionalnoj privredi**. Grafički se to prikazuje na slijedeći način:
- **Ekonomski rast kao pomak granice proizvodnih mogućnosti (GPM) udesno**
Ekonomski rast se grafički predstavlja pomakom udesno granice proizvodnih mogućnosti, što je na grafikonu prikazano kao pomak krivulje od GPM1 do GPM2

- Prve ekonomske politike u 1940-im i 1950-im godinama imale su za predmet isključivo kvantitativan ekonomski rast nacionalne privrede (proizvodnje i GDP-a).
- Nakon toga je u ekonomsku teoriju uveden pojam ekonomskog razvoja, pod kojim podrazumijevamo «ekspanziju privrede popraćenu strukturalnim promjenama u sistemu proizvodnje i promjenama u kvaliteti i sastavu finalnog proizvoda.»
- Dakle, ekonomski razvoj je širi i kompleksniji ekonomski i društveni proces od ekonomskog rasta.
- Drugim riječima, **pojam ekonomskog razvoja**, pored toga što obuhvata **kvantitativne** promjene u obimu proizvodnje (ekonomski rast), objašnjava i složene transformacije u kompoziciji i **strukturi privrede koje doprinose rastu životnog standarda i kvalitetu života ljudi uopće, uključujući i kvalitetu okoliša.**
- Pri tome kažemo da je ekonomski rast najvažnija komponenta ekonomskog razvoja (nema ekonomskog razvoja bez ekonomskog rasta).

- Pri tome kažemo da je **ekonomski rast najvažnija komponenta ekonomskog razvoja** (nema ekonomskog razvoja bez ekonomskog rasta).
- U posljednje vrijeme se naglašava da se ekonomske politike trebaju bazirati na **održivom ekonomskom razvoju**.
- ***Održivi razvoj*** se definira kao onaj razvoj u kome svaka generacija slijedećoj predaje stok „neto resursa“ (tj. prirodni resursi, okoliš, znanje, tehnologije, fizički i ljudski kapital) koji u *per capita* terminima nije manji od onoga koji je naslijedila.
- Među osnovnim karakteristikama ekonomskog rasta su **sporst i dugotrajnost, s jedne strane i razlike od zemlje do zemlje, s druge strane.**

Osnovni zadatak ekonomske politike jeste povećavati blagostanje aktiviranjem raspoloživih resursa (uključujući povećanje raspoloživih kapaciteta).

- **Predhodne razlike u životnom standardu (ostvarenim stopama ekonomskog rasta, odnosno visini GDP) različitih zemalja objašnjavaju se razlikama u dostignutom nivou produktivnosti, a time i konkurentnosti ekonomije jedne zemlje.**
- ***Produktivnost*** izražava sposobnost da se određena količina dobara i usluga proizvede u određenom vremenu. Budući da ova proizvedena količina dobara i usluga određuje životni standard stanovništva, to znači da, npr., **Amerikanci bolje žive od Pakistanaca jer su američki radnici produktivniji od pakistanskih.**
- Princip ***produktivnosti rada*** je sposobnost da se ostvari određeni obim poslova (proizvoda i usluga) **sa što manjim utrošcima radne snage** (ili količina dobara i usluga koju je radnik u stanju proizvesti za svaki sat rada).

- **Produktivnost** (odnosno ekonomski rast i razvoj) je određena sa četiri faktora, koje čine: ljudski kapital, prirodna bogatstva, fizički kapital i tehnologije,
- **Ljudski kapital** «je ekonomski izraz za znanje i vještine koje radnici stiču kroz obrazovanje (spretnost, znanje i motivacija radne snage); obično se uzima za najvažniji faktor ekonomskog rasta
- **Prirodna bogatstva** (zemlja i uopće svi prirodni izvori) su nekada bila prvi preduslov ekonomskog napretka. Danas prirodna bogatstva ne određuju je li neka zemlja uspješna ili ne: primjer su zemlje poput Japana i Hong Konga, koje su napredovale i pored toga što nemaju prirodna bogatstva, svoj brzi rast su bazirale na sektorima koji više ovise o radu i kapitalu. Zemlje bogate naftom (kao S. Arabija, koja na osnovu toga ostvaruje visoke dohotke) su, pri tome, izuzetak a ne pravilo.
- **Fizički kapital** (ili samo: *kapital*) je izražen u obliku kapitalnih dobara (oprema, mašine, zgrade, infrastruktura i sl.) i investicija za izgradnju kapitalnih dobara. Raspolaganje sa više kapitalnih dobara obezbjeđuje bržu i obilniju proizvodnju dobara i usluga.
- **Tehnologija** (tehničko-tehnološki progres, inovacije) podrazumijeva najbolje/najbrže tehnološke načine proizvodnje dobara i usluga.

Produktivnost (determinirana s predhodna četiri faktora), dakle, generira nivo dohotka, koji pored podmirivanja potreba potrošnje omogućava i određeni nivo štednje (akumulacije). U makroekonomiji je štednja ključno pitanje formiranja investicija kao neophodnog uslova za postizanje ekonomskog razvoja. Visoke investicije omogućavaju nove tehnologije, a ovima se osvajaju nova tržišta i usvajaju nova znanja (uvećava se fizički kapital i nivo znanja). Na ovaj se način zaokružuje «razvojni krug», na novom i višem nivou razvijenosti od predhodnog

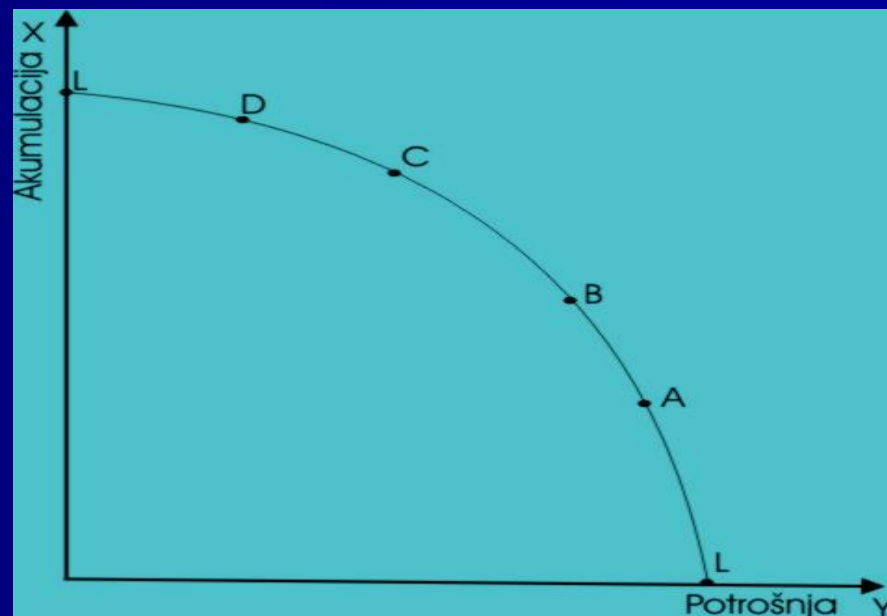
Društvo je uvijek primorano da se opredjeljuje između štednje (akumulacije) i potrošnje (slika 15). Apstiniranje od potrošnje različitih dobara i usluga u ime štednje omogućava se za određeno vrijeme akumulacija koja će biti usmjerena u nove fabrike i postrojenja, čime će se podići granica proizvodnih mogućnosti i preći na višu krivu proizvodnih mogućnosti (GPM).

Pretpostavimo da tri zemlje (I, II, III) polaze sa iste granice proizvodnih mogućnosti, ali da imaju različite nivoe akumulacije.

Obim akumulacije (izgradnja novih proizvodnih kapaciteta)

U tački A je najniži od svih zemalja obim akumulacije (zemlja I), a u tački C najviši nivo akumulacije (zemlja III).

Efektom akumulacije, tj. izgradnjom novih proizvodnih kapaciteta zemlje svoje funkcionisanje mogu pomjeriti na viši nivo KPM, što će promijeniti I nivo njihove potrošnje.

PRIMJER

- Tri zemlje (I, II, III) imaju u početku jednaku GPM, ali i različit nivo akumulacije. Tačka A predstavlja obim akumulacije zemlje I, B obim akumulacije zemlje II i C zemlje III (slika 16.). Dakle, ove zemlje karakteriše identična GPM i potpuno različita preferencija prema akumulaciji. Kao posljedica različitih preferencija u nivou akumulacije i potrošnje u sadašnjosti doći će do različitog pomjeranja GPM tri zemlje u budućnosti.
- Vidimo da zemlja A (slika 16.), koja je imala relativno malu akumulaciju, nije u zadovoljavajućoj mjeri pomjerila GPM na viši nivo, dok je sasvim suprotno kod zemalja II i III koje su vodile politiku akumulacijski orijentirane strategije razvoja. Ove zemlje su, zahvaljujući toj činjenici, bile u prilici da nakon određenog vremenskog intervala značajno povećaju i obim akumulacije i nivo potrošnje u odnosu na zemlju I.

Ekonomska politika i socijalna politika

- Iako usko vezane, ekonomska i socijalna politika su dijametralno različite.
- **Ekonomska politika obezbjeđuje blagostanje društva** (ekonomski rast, stabilne cijene i zaposlenost) na tržišnim osnovama,
- **A socijalna politika obezbjeđuje socijalno zbrinjavanje stanovništva.**
- Socijalna politika ima zadatak socijalno zbrinjavanje stanovništva (zaštita narodnog zdravlja i porodice, zaštita boraca i žrtava rata, socijalno osiguranje, zaštita osoba s tjelesnim i duševnim nedostacima, starih i iznemoglih i dr.
- U širem smislu, u socijalnu politiku spada i sprječavanje socijalno negativnih pojava (alkoholizma, prosjačenja, prostitucije, huliganstva i sl.)

- Međutim, ekonomska politika je posredno vezana za socijalnu politiku, npr. ako je ekonomska politika više usmjerena na zapošljavanje i uravnoteženu («pravedniju») raspodjelu utoliko će biti lakše voditi socijalnu politiku.
- Osim toga, socijalna politika je često važan oslonac za ekonomsku politiku, jer ublažava socijalne tenzije, a često i oštre ekonomske politike, pa kažemo da socijalna politiku koriguje ekonomsku politiku na području socijalno osjetljivih grupa populacije (invalida, mladih predškolskog i školskog uzrasta, penzionera, mladih, nacionalnih manjina poput Roma i sl.).
- Socijalnom politikom se sprovodi **preraspodjela dohotka ka ovim socijalno osjetljivoim grupama.**

Načini preraspodjele dohotka koji vodi država:

- oporezivanje (progresivne stope – što je dohodak veći stope su veće),
- politika transfernih programa i socijalno sigurnosne mreže,
- politika reguliranja jednakih uslova za zapošljavanje, obrazovanje uključujući besplatno osnovno i srednje obrazovanje.

Ekonomska i socijalna politika

- U svom međuođnosu ekonomska i socijalna politika polaze od sledećeg:
  - **pojednici su dužni da svojim radom osiguraju svoj prosperitet i socijalnu sigurnost**, u tom smislu pretpostavljamo da je tržište osnovni pokretač i mehanizam raspodjele dohotka u društvu.
  - **s obzirom na manjkavosti tržišta**, država je potrebna kao korektor tržišta. Tržište prouzrokuje društvene nejednakosti (socijalne nepravde) tj., poboljšava položaj bogatih a pogoršava položaj siromašnih. Zbog toga država, ne odbacujući tržište kao nacionalni mehanizam mora ublažiti njegove negativne posljedice i afirmirati tržišne vrijednosti: jednakost, socijalna pravda, solidarnost.
  - **civilno društvo je potrebno kao korektor države**. Čak i država sa svim svojim politikama raspodjele dohotka nemože u potpunosti riješiti sve socijalne probleme. Zbog toga se i aktivirao koncept socijalnog društva koji provodi široka mreža nevladinih organizacija i sindikata.
  - **načelo uključivanja socijalna politika** polazi i od toga da se ne vrši samo materijalno pomaganje hendikepiranih nego da se omogući i njihovo aktivno uključivanje u društvo.
  - **načelo prevencije** znači da socijalna zajedno sa ekonomskom politikom postavi prevenciju kojom se unaprijed izbjegavaju socijalne posljedice.

Polazeći od naprijed navedenih relacija svi građani imaju pravo na određeni nivo društvene intervencije i solidarnosti, koja im treba osigurati socijalnu sigurnost i primjerene uslove života.

Tipovi (vrste) ekonomskih politika i njihova kombinacija

Tipovi ekonomske politike su odrednica funkcija ekonomskog sistema i ciljeva ekonomske politike.

U skladu s tim razlikujemo slijedeće tipove (vrste) ekonomskih politika:

1. Ekonomska politika intervencionizma
2. Ekonomska politika potpune liberalizacije
3. Ekonomska politika ponude
4. Populistička ekonomska politika
5. Restriktivna ekonomska politika
6. Ortodoksna ekonomska politika
7. Heterodoksna ekonomska politika
8. Monetaristička ekonomska politika
9. Ekonomska politika ciljane liberalizacije
10. Ekonomska politika racionalnih očekivanja

Ekonomska politika intervencionizma

- Ekonomska politika intervencionizma može biti oblikovana u različitim varijantama pri čemu može dominirati:
  - administrativni intervencionizam sa različitim stepenima suspenzije tržišta (bivše soc. zemlje),
  - intervencionizam Keynesovog tipa s naglaskom na upravljanje agregatnom tražnjom,
  - kontrola cijena, redistribucija dohotka, i administrativno upravljanje cijelinom međunarodne razmjene.

Ekonomska politika potpune liberalizacije

- **Ekonomska politika potpune liberalizacije** ima uporište u klasičnoj ekonomskoj misli i bazira se na prepostavkama o:
  - svemoći tržišta,
  - snaži unutrašnje (tržišne) samoregulacije,
  - što manje administracije,
  - tržišno formiranje tečajeva valuta, niske carine,
  - monetarna politika sa oštrima ograničenjem javne potrošnje i budžeta.
- **Prema takvoj ekonomskoj politici međunarodne institucije usmjeravaju slabije razvijene zemlje. Posebno radi oživljavanja poduzetništva, privatizacije, što slobodnijeg tržišta i slobodnog formiranja cijena i niskih carina.**

Ekonomska politika ponude

- Ekonomska politika ponude javlja se kao proizvod kriza i ograničenih učinaka fiskalne a kasnije i monetarne politike, a uključuje:
  - pritisak na smanjenje realnih nadnica,
  - smanjenje poreza zbog rasta investicija,
  - državni poticaji proizvodnji, uključujući jačanje vojne industrije, tehnologije, etc
  - brže bogaćenje bogatih i siromašenje ostalih s narastanjem socijalnih protivrječnosti.,
  - oštra konkurencija na tržištu radne snage i drugim tržištima u cilju obaranja kamatnih stopa.

- **Ekonomsku politiku ponude** u kombinaciji s **monetarističkom politikom** koristili R. Reagan u SAD (od 1980.) u M. Thatcher u V. Britaniji (od 1979.).
- **Kompletna politika SAD bila je postavljena na pet ključnih postavki:**
  - a) **opšte smanjenje poreznih stopa**
  - b) **smanjenje socijalnih pomoći**
  - c) **povećanje vojnih troškova**
  - d) **smanjenje državne regulative**
  - e) **ograničena ponuda novca (efikasnost privređivanja i povećanje investicija**
- **Deregulacija i niski porezi trebaju da stimulišu preduzetništvo i investicije.**
- **Dovodi do smanjenja prihoda pri čemu država uzima kredite, u kombinaciji sa monetarnom politikom.**
- **Populistička ekonomska politika** se može javljati u različitim oblicima:
  - **naglašeni politički ciljevi (u predizbornom periodu),**
  - **stimuliše se ekonomski rast i zapošljavanje „ pošto poto“,**
  - **ekspanzivna monetarna i fiskalna politika,**
  - **nastoji se u kratkom roku postići životni standard,**
- **Različite varijante ove politike najviše su se primjenjivali u Latinskoj Americi.**
- **Ova politika nije dugog vijeka, s njom se brzo krene, ali brzo i zaglavi, pa je poznata kao « go-stop » politika.**

Ekonomska politika ciljane liberalizacije, kao kombinacija (MIX politika)

a) ostvarivanje odabranih ciljeva za ekonomiju države uz pomoć tržišta i poduzetništva (vlada odabire i stimulira jedan cilj, npr. zaposlenost, izvoz i sl.),

b) upravljanje agregatnom tražnjom (uključujući i određene deficite i javne dugove) u cilju poticanja zapošljavanja, povećavanja izvoza i sl.,

c) monetarna politika zdravog novca (svako dodatno štampanje novca mora biti popraćeno adekvatnim rastom GDP-a),

d) fluktuirajući valutni tečaj, ali onaj koji osigurava realni i stabilni tečaj,

e) smanjivanje jediničnih troškova uključujući i djelovanje politike faktorskih dohodaka (smanjuju se troškovi u proizvodnji)

- **Ekonomska politika ciljane liberalizacije je varijanta ekonomske politike u kojoj se kombinuje liberalizacija sa ekonomskom politikom ponude i ubrzanje rasta proizvodnje i umjerena monetaristička politika zdravog novca.**

- **Restriktivna ekonomska politika** podrazumjeva restrikcije ponude i tražnje. Restrikcija se vodi u domenu monetarne i fiskalne politike (umanjenje novca u opticaju).
- Podrazumijeva sljedeće mjere:
  - a) destimuliranje dinamike ekonomskog rasta,**
  - b) jaku ulogu državne administracije,**
  - c) zamrzavanje ili slične oštre mjere na području cijena,**
  - d) smanjivanje unutrašnje potrošnje,**
  - e) restriktivna monetarna politika.**
- **Restriktivna monetarna politika je, najčešće, iznuđena teškom ekonomskom situacijom u zemlji.**
- **Služi, uglavnom, da se dobije na vremenu, jer ne može izdržati u dužem vremenskom trajanju pošto usporava fizički rast proizvodnje, a zamrznute (i prividno stabilne) cijene smanjuju efikasnost i konkurentnost preduzeća, pad izvoza i sl.**

Ortodoksna ekonomska politika primjenjuje se u zemljama koje imaju visoku inflaciju, pa je poznata i kao **antiinflacijska šok terapija**. Ova je politika bila je primjenjivana u **Njemačkoj 1920 –tih godina**.

■ **Ovdje se primjenjuju mjere:**

- a) oštra restriktivna monetarna politika,
- b) politika uravnoteženog budžeta,
- c) tvrda vlasnička prava i značenje prihoda od imovine,
- d) restrikcije i smanjivanje svih oblika unutrašnje potrošnje,
- e) realna tečaj i otvorenost inostranom kapitalu.

■ **Heterodoksna ekonomska politika** se primjenjuje u uslovima visoke inflacije, odnosno u uslovima kada se poslovanje ekonomskih subjekata podešava spram inflatornih očekivanja. Suzbijanje tih očekivanja jedan je od važnih momenata ekonomske politike.

■ Heterodoksna ekonomska politika primjenjuje određena *sidra* (za razliku od šok terapije) i karakteristična je po slijedećim mjerama:

- a) smanjenje fiskalne presije (sa sidrom na budžetskoj potrošnji),
- b) oštra monetarna politika (novčana masa ili drugi novčani agregat predstavlja drugo sidro),
- c) ograničavanje ostale potrošnje, ali ne tvrdim restrikcijama kao u ortodoksnoj ekonomskoj politici već vezivanjem za neke druge parametre, što također može biti sidro.
- d) fluktuirajući ali stabilan valutni tečaj.

- **Monetaristička ekonomska politika** se zasniva na idejama monetarne teorije (Milton Fridman) i kvantitativne teorije novca.
- Zasniva se na uvjerenju da se ekonomska stabilnost postiže isključivo putem reguliranja količine novca u optičaju. Provodi se instrumentima koji kombinuju mjere ortodoksne i heterodoksne ekonomske politike.
- **Ekonomska politika racionalnih očekivanja** se zasniva na uvjerenju da se ekonomski subjekti uvijek racionalno ponašaju, odnosno da se uvijek optimalno postavljaju prema unaprijed poznatim mjerama vladine politike.
- Protagonisti ove teorije smatraju da vladine politike nisu efikasne jer ih ekonomski subjekti uvijek preduhitre.
- Ovim se mjere ekonomske politike neutraliziraju kada je u pitanju **inflacija**. Zbog toga se ovde tvrdi da su efikasne samo one politike koje se izvode šok terapijski brzo i nenajavljeno.
- Dakle, ekonomska politika racionalnih očekivanja polazi od toga da će preduzeća i drugi ekonomski subjekti anticipirati rješenja ekonomske politike, preduhitriti te mjere i na taj način neutralizirati njihov učinak.
- Danas u svijetu vlada modifikacija te teorije i javlja se ekonomska **politika ograničenih racionalnih očekivanja**.

HVALA NA PAŽNJI!!!!!!